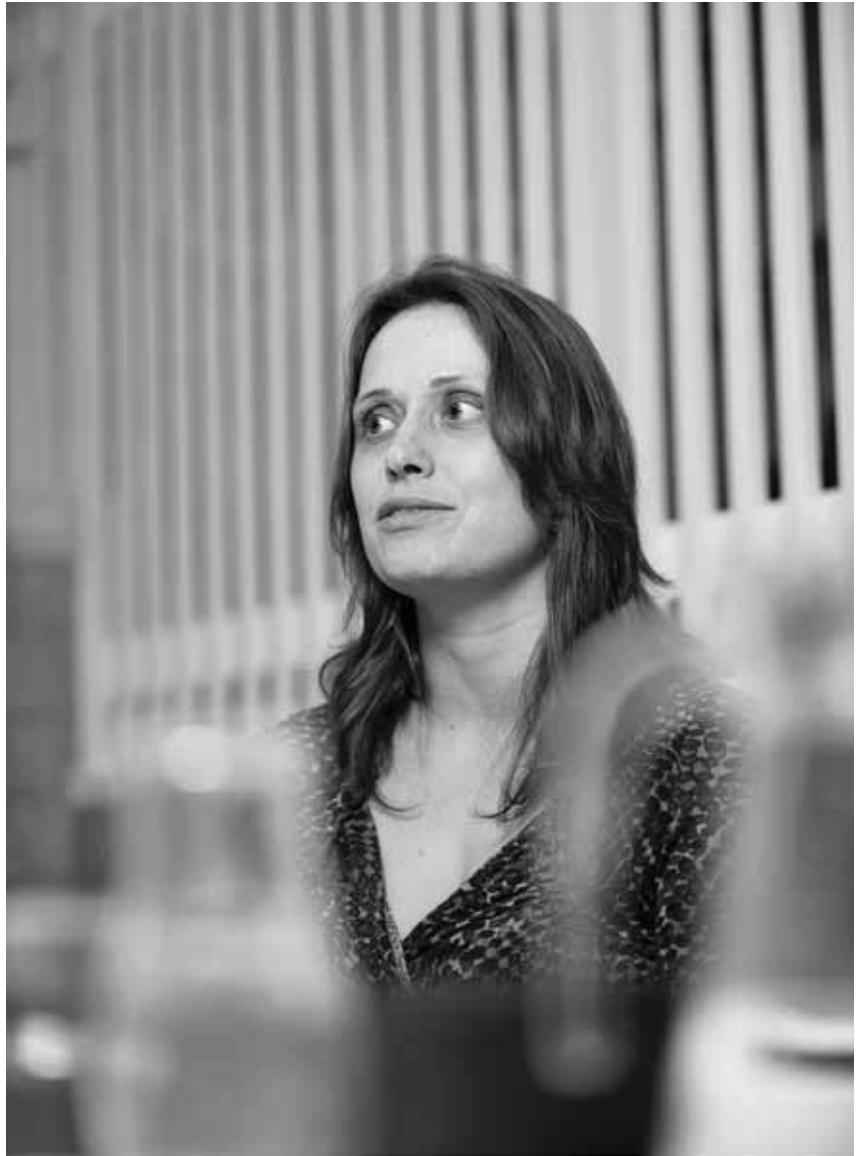

De maatschappelijke rol van wetenschappers

‘Hoe breng je met
kennis werkelijk
iets op gang?’

De samenleving zou meer moeten profiteren van wetenschappelijke kennis, vindt de overheid. Maar zijn wetenschappers daar wel op ingesteld? LEV brengt **Jim Woodhill, Maud Radstake** en **Josine Stremmelaar** samen om na te denken over deze maatschappelijke rol van kennisinstellingen. “Een afstandelijke positie is niet langer houdbaar. We moeten met de billen bloot.” >

Maud Radstake

“De kennis is er wel, maar komt niet altijd terecht waar ze nodig is”

Over één ding zijn de drie gesprekspartners het alvast roerend eens: kennis brengt altijd verantwoordelijkheid met zich mee. “Dat begint al met je onderzoeksagenda”, stelt Josine Stremmelaar van ontwikkelingsorganisatie Hivos. “Waar wil je je kennis op inzetten? Wat is het lokale belang? Welke vervolgstappen gaan we zetten om de gewenste verandering op gang te krijgen?”

Ook Maud Radstake, die bij CSG ‘onderzoek en dialoog’ in haar portefeuille heeft, vindt dat wetenschappers zich ervoor moeten inspannen dat hun onderzoeksresultaten bruikbaar voor anderen worden. “Je moet als wetenschapper ontvankelijk worden voor de context waarin je kennis werkzaam is.”

Voor derde gesprekspartner Jim Woodhill, directeur van het Centre for Development Innovation in Wageningen, is het eveneens zonneklaar dat de tijd van de ivoren torens voorbij is. “De kennisinstituten worden de samenleving ingedrongen. De uitdagingen waar we

voor staan zijn domweg te groot.” Denk alleen maar aan de economische crisis, de klimaatverandering en de hongersnoden die de kop op blijven steken. “Dit brengt voor wetenschappers een nieuw soort verantwoordelijkheid met zich mee. Men zal zich verbonden moeten weten met de veranderingsprocessen. Een afstandelijke positie is niet langer houdbaar. De wetenschapper moet met de billen bloot.”

LANDJEPIK

De drie bevinden zich in goed gezelschap. Ook de overheid hamert erop dat kennis en innovatie belangrijk zijn voor de economie en samenleving. Volgens het nieuwe beleid voor ontwikkelingssamenwerking zouden bedrijven, wetenschappers en maatschappelijke organisaties bijvoorbeeld gezamenlijk op moeten trekken om te werken aan mondiale voedselzekerheid. Gaat dat werken? Woodhill geeft een waarschuwing. “In de topsectoren draait het vooral om de concurrentiekracht van de Nederlandse ondernemingen in een veranderende

wereldmarkt.” Op zich een verdedigbaar doel, zegt hij. “Maar als je zaken doet in landen waar de mensen heel arm zijn, moet je modellen hanteren die waardevol zijn voor iedereen.” Het is zaak om een kritisch oog te houden op de ontwikkelingsdoelen vindt hij, waarbij een mooie taak is weggelegd voor DGIS, het directoraat bij Buitenlandse Zaken dat is belast met ontwikkelingssamenwerking. “Die moet de agenda’s van het bedrijfsleven linken aan de ontwikkelingsdoelen.” Stremmelaar voelt zich al aangesproken: ze noemt enkele bedrijven die er prima blijk van geven om bij te willen dragen aan ontwikkeling, zoals de ict-onderneming Logica die in India meewerkt aan de vermindering van kinderarbeid. “Je hoopt dat bedrijven een motor zijn voor ontwikkeling. Maatschappelijke organisaties kunnen niet in hun eentje de wereld verbeteren, dus het is goed naar vormen van samenwerking te kijken. Maar je moet je er bewust van zijn dat bedrijven zowel een positieve als een negatieve bijdrage kunnen leveren aan ontwikkeling.” Zo heeft winstbejag op korte termijn, met ondernemingen die landjepik spelen in de derde wereld, niks met ontwikkelingsdoelen te maken. Daarom is het volgens Stremmelaar maar goed dat een deel van de maatschappelijke organisaties zich verre houdt van samenwerking. “Watchdogs blijven nodig. Het is belangrijk dat er organisaties zijn die op afstand de ontwikkelingen kritisch volgen.”

LOKALE BEVOLKING

Radstake zou ook wetenschappers graag zo’n kritische rol toebedelen. Ze vindt dat het overheidsbeleid getuigt van een “wel erg instrumentele benadering van maatschappelijk nut en toepassing van onderzoek”. Het bruikbaar maken van onderzoek is volgens haar een nieuw onderzoeksthema op zich, waarover nog veel te weinig bekend is. “Hoe breng je

partijen met elkaar in dialoog? Hoe breng je met kennis werkelijk iets op gang? Hoe kun je de mensen waarover het onderzoek gaat, zélf betrekken bij het creëren van de onderzoeksagenda?”

Dit is koren op de molen van Woodhill. “Kennis behelst óók de zorg dat anderen iets met je kennis doen. Naast de productie van kennis hebben wij ook een verantwoordelijkheid in het samenbrengen van al bestaande kennis en inzichten, bijvoorbeeld die van de lokale bevolking.” Daarbij vervult de onderzoeker bovenal een rol als intermediair. “Het is één ding dat de wetenschapper ontvankelijk wordt voor vragen vanuit de lokale bevolking. Maar minstens zo belangrijk is dat de bevolking gevoelig wordt voor wetenschappelijke vragen en zelf meedenkt over

gewenste veranderingen. Het doordenken van dit soort processen is niet zo gangbaar in het huidige onderzoek.”

Volgens Maud Radstake is voor de wetenschap nog een wereld te winnen. “We kunnen vaak te weinig met die geweldige berg aan onderzoeksgegevens, omdat er niet op tijd is nagedacht over het gebruik ervan. De kennis is er wel, maar komt niet altijd terecht waar het nodig is.”

Woodhill grijpt naar zijn pen en begint een college. Hij tekent op een vel papier negen vakjes en kleurt er eentje in, de ‘feitelijke kennisproductie’. Zijn uitleg is diepgaand, maar wat hij gezegd wil hebben, is in één zin samen te vatten:

“De focus van de wetenschap is erg smal.” Als voorbeeld noemt hij een onderzoek in Ethiopië. De ‘old school’ is onderzoek

naar de bodemgesteldheid, maar veel leuker was Woodhills interventie om het bedrijf dat het onderzoek verrichtte, gevoelig te maken voor de mensen voor wie die bodem het dagelijks leven is.

“Dat was nog niet eerder gebeurd.” Dat brengt hem terug bij het Nederlandse beleid voor ontwikkelingssamenwerking. “Het risico is dat we terugvallen op het ingesleten mechanisme: wij weten hoe het allemaal zit en zullen de mensen in de derde wereld wel even komen vertellen hoe het moet.”

“De Nederlandse focus is een valkuil”, vindt ook Stremmelaar. En tegenstrijdig bovendien. “Wetenschap is per definitie internationaal. De uitdagingen waarvoor we staan houden zich niet aan grenzen. Als het doel is de voedselzekerheid te vergroten, is het niet logisch om het Nederlands exportproduct centraal te stellen.”

Josine Stremmelaar

“Maatschappelijke organisaties kunnen niet in hun eentje de wereld verbeteren”

BETROKKEN WETENSCHAP

Nadrukkelijke betrokkenheid van de wetenschap in het veld is dus dringend gewenst. Maar zijn de kennisinstellingen daar wel klaar voor? Alle drie benoemen de graat in de keel als het gaat om het verrichten van maatschappelijk relevant onderzoek: je wordt voor toegepast onderzoek of het organiseren van een seminar met stakeholders maar mondjesmaat of helemaal niet beloond, lees: de wetenschapper ontleent zijn status vooral aan een toppublicatie, liefst in een gerenommeerd tijdschrift als *Science of Nature*. Maar wie leest dat? Buiten een select clubje wetenschappers niemand, laat staan de boer in de derde wereld. Stremmelaar, Woodhill en Radstake zijn het eens: er blijven altijd wetenschappers nodig die fundamenteel werk verrichten. Maar alle drie verzuchten dat het hard nodig is dat de “verschillende vormen van wetenschap waardering moeten krijgen”. Deze laatste woorden

MAATSCHAPPELIJKE IMPACT METEN

Wetenschappers worden vooral beoordeeld op basis van hun publicaties. Toch zijn er al methoden ontwikkeld die verder kijken. Zo is er de **ERIC-methode**, Evaluating Research in Context, die naast de wetenschappelijke kwaliteit ook de maatschappelijke bijdrage van onderzoek in kaart brengt. Deze methode evalueert de domeinen Wetenschap, Markt & Industrie en Maatschappij & Beleid. Waar de beoordeling voor het wetenschappelijke domein nog grotendeels parallel loopt aan traditionele evaluatiemethoden, gelden bij de andere twee domeinen heel andere vragen. Daar moet immers de maatschappelijke impact van het onderzoek worden beschreven en gemeten. De vragen en indicatoren kunnen per discipline verschillen. Waar het voor het ene wetenschapsgebied zinvol is om het aantal patenten en licenties mee te tellen, kan het bij een ander gebied juist draaien om de ontwikkeling van protocollen voor een betere zorgverlening.

Kern is de interactie met maatschappelijke belanghebbenden van het onderzoek. Het Europese **SIAMPI-project** (Social Impact Assessment Methods for research and funding instruments through the study of Productive Interactions) richt zich daarom nadrukkelijk op het meten van 'productieve interacties' tussen onderzoekers en de maatschappij. Interacties dus waarbij mensen daadwerkelijk gebruikmaken van de onderzoeksresultaten. Dat kan op vele manieren plaatsvinden, bijvoorbeeld via persoonlijk contact in een adviescommissie, via artikelen in vakbladen en leerboeken, via een tentoonstelling of in de vorm van een financiële bijdrage uit de markt.

Meer informatie:
www.eric-project.nl
www.siampi.eu

Jim Woodhill

“Kenniss behelst ook de zorg dat anderen iets met de kennis doen”

zijn van Stremmelaar, die erop wijst dat maatschappelijke organisaties als Hivos afhankelijk zijn van wetenschappers die maatschappelijk relevant onderzoek belangrijk vinden. “Uiteindelijk vinden we die wetenschappers wel, maar we zijn wel afhankelijk van hun goede wil.” Ook Woodhill en Radstake zien dat diverse wetenschappers maatschappelijk gemotiveerd zijn. “Zij houden de idealen hoog, anders dan de instituten waarbinnen ze werken”, aldus Woodhill. Radstake vult aan: “Als je jonge onderzoekers vraagt naar hun drijfveren, hoor je dat ze bij willen dragen aan voedselzekerheid, aan gezondheid.” Maar dat die idealen onder druk kunnen komen te staan als ze carrière willen maken in de wetenschap, weet Radstake maar al te goed. “Nog steeds voel ik de druk om onderzoek te

doen dat vooral voor de eigen vakgenoten interessant is. Die leg ik regelmatig naast me neer. Dan steek ik mijn energie toch in weer in een overleg met wetenschappers of maatschappelijke partners en moet het artikel maar even wachten. Practice what you preach.” Het drietal bepleit een gevarieerder beloningssysteem voor wetenschappers. Al is dit niet eenvoudig. Woodhill wijst op de heersende onderzoekscultuur, die “een bepaald idee hoog houdt van wat excellentie is”. Overigens waarschuwt hij voor al te ver doorgevoerde taakverdeling: het is niet de bedoeling dat de een steeds achter de boeken zit en de ander almaar het veld ingaat. “Ieder moet min of meer expert willen zijn. Als je de materie zelf al niet doorgrondt, is de kans dat er iets verandert wel erg klein.”

